

Järpe

Järpe förekommer över i stort sett hela Sverige där det finns större barrskogsområden, men är sällsynt längst i söder. Accepterar utan problem yngre skogar, så länge de uppfyller behovet av skydd i form av tät granskog och föda i form av knoppar och hängen av al och björk. Utpräglad stannfågel.

Ekologiska krav

Förekommer i tät barrskog (särskilt granskog) med inblandning av lövträd som al, björk och asp. Skogen behöver inte vara gammal, men måste ha väl utvecklad flerskiktad struktur med bärris och framför allt yngre eller undertryckta, täta granar i ett lägre skikt. När arten förekommer i äldre skog är den oftast ogallrad.

Andelen lövträd inom reviret bör överstiga 10 %. Särskilt betydelsefull är alen vars knoppar och hängen är viktig föda vintertid tillsammans med granknopp. Förekomst av surdråg, alkärr och bäckar gynnar arten. Ofta utnyttjar järpen albårder utmed bäckar och åar inne i den skyddande granskogen. Platser med rikt fåltskikt, där det finns gott om insekter, är av betydelse för hönor med kycklingar.

Arten behöver lämpliga skogsbestånd om sammanlagt minst 25 hektar. Den är mycket stationär inom sitt revir och när ett par etablerat sig stannar de så länge miljön är intakt. Den undviker öppen mark och förflyttar sig sällan över större öppna myrar eller åkermark, och är därför känslig för fragmentering.

Utbredning och regionala skillnader

Järpe finns i sammanhängande grandominerad skog över hela Sverige. Förekomsterna är dock betydligt glesare i Götaland än i Svealand och Norrland.

Indikator på skyddsvärd skog

Saknar signalvärde för skyddsvärda skogsmiljöer.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Järpen missgynnas av röjning, gallring och avverkning där unga granar och lövträd inte sparas i tillräcklig omfattning. I södra Sverige har lokala förekomster försvunnit efter avverkning av alsumpskog.

Behov av hänsyn – allmänt

I normalfallet är god miljöhänsyn tillräckligt.

Arten har relativt stora revir och lokala bestånd påverkas därför av utvecklingen i landskapet på en större skala. Avverkning av stora delar av reviret innebär att det

överges, särskilt om lövrika områden eller skyddande, tät granskog försvinner. Även gallringar är ofta starkt negativa.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Undvik schablonmässig förröjning inför gallring. Skiktning bör i möjligaste mån bevaras och eftersträvas.
- Undvik skogliga åtgärder i surdråg och blivande kantzoner.
- Spara lövträd spritt eller i grupper vid gallring och avverkning.
- Lämna hänsynsytor med gran, al och björk mot uppvuxen skog vid gallring och föryngringsavverkning.
- Spara lövträd (särskilt al och björk) och buskar vid avverkning, röjning och markberedning, särskilt mot uppvuxen skog.
- Lämna funktionella kantzoner med gran och lövträd mot bäckar, sumpskogar, sjöar och myrar. Enstaka större granar kan tas ut men spara yngre gran och alla lövträd.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Hyggesfritt skogsbruk gynnar arten.
- Skapa eller bibehåll grantätningar intill lövskog.
- Spara löv som kommer upp till exempel vid vändplaner, i kanten av skogsbilvägar, övergivna odlingar och liknande.
- Återställ dikade sumpskogar genom att täppa igen diken.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

Häckande järpe är i normalfallet inte i behov av områdesskydd. Järpen gynnas däremot av naturvårdsavsättningar i sumpskogar samt äldre gran- eller lövdominerande bestånd, gärna mot myrar, fuktstråk eller bäckar.

Skogsvårdslagstiftningen

- Avverkning eller skogsvårdsåtgärder får inte ske på skogliga impediment >0,1 hektar (SVL 13a §).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. örtrika områden längs bäckar eller andra vattendrag, kärr och småvatten, områden vid källor eller källpåverkad mark, strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, klyftor samt äldre hållmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved, örtrika bestånd på kalkrika marker, äldre hassellundar, brynmiljöer, äldre skogsbeten samt igenvuxna hagmarker eller lövängar (SKSFS 7:17).
- Ta inte bort äldre lövträd i barrskog m.m., spara biologiskt värdefulla träd, hassel, lind, lönn, ask och alm, eller bärande träd (SKVFS 7:8).
- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som bäckar, raviner, myrar och sumpskogar, m.m. (SKSFS 7:21).
- Lämna en skyddszon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).
- Inslag av växtplatsens naturligt förekommande trädslag ska behållas vid skogsbruksåtgärder. Behåll inslag av gran även när tall planteras efter föryngringsavverkning av tidigare grandominerad mark (SKSFS 7:7).
- Anpassa hyggena efter terrängen, sträva efter att göra mindre hyggen (SKSFS 7:10).
- Markbered inte i skyddszoner mot sjöar, vattendrag eller våtmarker (SKSFS 7:29).

Lästips

Artfakta för järpe. ArtDatabankens webbplats,
<http://artfakta.artdatabanken.se/taxon/102612>

Skogsstyrelsen 1995. Järpen – en doldis i sump- och blandskog. Författare Johan

Åberg. Skogsstyrelsens Förlag. Jönköping.
Andersson, B. 2005. Järpen och skogsbruket. Skogsbruket, nr 2 (februari) sid. 24-25.
<https://www.skogsbruket.fi/2005>

Populationsstorlek: 120 000 par

Populationsutveckling:

1980–2012: stabil

2001–2012: stabil

Rödlistestatus 2015: Livskraftig (LC)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Ja